

М. Зінченко
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І. Барановська

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ ДІТЕЙ

Постановка проблеми. Історія показує, що з допомогою творчості людство добре розвивалося та створило низку духовних та матеріальних цінностей. Творчий підхід до вирішення багатьох питань став рушієм для розвитку суспільства. Можливість творити є однією з умов орієнтування людини у швидкозмінних процесах світу, а також здатність адаптуватися до них. Повсякденність доводить, що творчо обдарована особистість гнучка до змін, здатна знаходити, створювати та використовувати нові підходи, ідеї, плани та задуми. Питання образотворчої обдарованості охоплює одночасно креативний, естетичний та духовний напрями розвитку дитини. Образотворча діяльність має великий творчий потенціал, допомагає дитині засвоїти потік світової культури, заохочує її до творіння, і звісно робить відповідальним зберігачем витворів мистецтва.

Аналіз наукових досліджень та праць показав, що вчені приділяють значну увагу питанню обдарованості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Основою для вивчення розвитку художніх здібностей використовуються праці психологів (О. Венгера, Л. Виготського, Г. Костюка, С. Рубінштейна, Б. Теплова та інших), філософів (В. Афанасьєва, П. Бойко, О. Познера, Н. Овчіннікова, а також Ф. Фребель, М. Монтесорі, О. Декролі), педагогів (Т. Комарової, Т. Казакової, Н. Сакуліної, А. Усової та інші). Для побудови процесу ефективного навчання та роботи з образотворчо обдарованими дітьми, особливе значення мають дослідження вчених: О. Матюшкіна, В. Моляко, В. Сухомлинського, П. Якобсона. Окремо хотілося виділити дослідників дитячої художньої творчості і обдарованості, а саме І. Барановська, І. Волощук, Н. Лейтес та інші. Науковці підкреслюють, що художня творчість суттєво відрізняється від інтелектуальної. Цікавим та цінним є унікальність творчості, емоційно-ціннісний та асоціативний зміст, що використовує автор у своєму творі, а не вміння дитини генерувати ідеї.

Метою статті є виявлення методів, які є ефективними в діагностиці та розвитку образотворчої обдарованості дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Згідно з психологічною енциклопедією «обдарованість –... це якісно своєрідне поєднання здібностей, що є запорукою успішного виконання конкретної діяльності» [5, с. 228]. Обдарованість часом важко відрізнити від добре навченої дитини в певній галузі, це говорить про активну участь батьків та педагогів у розвитку цієї дитини. Образотворчу обдарованість виказує велике бажання та здатність дитини створювати образи за допомогою того, що потрапить під руки. В. Сухомлинський говорить, що діти інтуїтивно вловлюють глибину духовного, налаштовуючись на незвичайне та дивовижне. Можливо саме тому образотворчо обдарована дитина створює надзвичайні та фантастичні малюнки. Створюючи малюнки на вільну тему, обдарована дитина викладає на папері свою фантазію, створюючи дивних тварин та химерні візерунки або квіти. Щоб виявити та допомогти подальшому розвитку такої дитини вчителю потрібна педагогічна зіркість. Зазначимо, художня обдарованість це не завжди наявність високих досягнень, але це потреба в заняттях мистецтвом. Ми поділяємо думку прогресивних педагогів, що «талант – це потреба в постійному навчанні» [2; 6].

Ключовими показниками художніх здібностей, на нашу думку є: наявність у дитини інтересу і схильності до художньої діяльності; вміння дитини передавати за допомогою образотворчого мистецтва власні почуття, фантазії; завершеність роботи.

Окреслимо етапи розвитку образотворчих здібностей: *до зображувальний* (немає уявлення про задум, відсутність необхідних умінь для його виконання); *зображувальний* (розвиток низки художніх здібностей та умінь: точно передавати форму предмета, відтворювати точні пропорції, створення композиції, передавати гаму кольорів).

Аналіз наукової літератури показав, що будь-яка методика роботи з обдарованими дітьми повинна спрямовуватися на: збагачення культури зорового сприйняття; розвиток емоційної чутливості до творів образотворчого мистецтва; залучення до самостійної художньої діяльності в техніках народного мистецтва; формування вміння використовувати свої уявлення про засоби художньої виразності (ритм, кольори, композиція) для втілення свого задуму, передачі своїх почуттів; формування вміння висловлювати своє ставлення до зображеного; розвиток вміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати; виховання прагнення самим брати участь у створенні прекрасного, вносити його елементи до життя; розвивати в дітей інтерес та уявлення про художні особливості й призначення декоративно-ужиткового мистецтва нашої держави [1; 3; 6]. Основним завданням методики є створення позитивного настрою на

уроках та в позаурочний час, використання різноманітних форм роботи з дітьми: екскурсії, ігри, вправи на вдосконалення вмінь, тематичні уроки.

Варто наголосити, що для повноцінного образотворчого розвитку, батькам та вчителям необхідно дотримуватися таких рекомендацій: намагатися не навантажувати дитину навчальними та розвивальними видами діяльності (розпланувати дитячий графік на день так, щоб залишався час на самостійну творчу діяльність); надавати дитині право вибору (дати можливість визначитися чим вона хоче займатися); в жодному випадку не нав'язувати ярликів та не порівнювати з кимось іншим (робити цього «іншого» зразком для наслідування);

Ми спробували узагальнити ознаки образотворчо обдарованих дітей, на основі описаних в науково-методичній літературі фактів та спостережень: починає проявляти велику зацікавленість до візуальної інформації; стає замисленою і дуже серйозною, коли бачить гарну картину; в найменших деталях запам'ятовує побачене; проводить багато часу за малюванням, або створює композиції, що мають художнє значення (наприклад, картини для декорування приміщення); серйозно відноситься до своїх художніх занять та умінь, намагається самоудосконалюватися і одержує від цього задоволення; Показує не характерну для її віку вправність, також оригінально користується засобами художнього вираження; використовує малюнок, щоб відобразити свої почуття та настрої; експериментує з використанням традиційних матеріалів; планує майбутню композицію картин або малюнків; у своїх роботах використовує цікаву гру кольорів та не боїться з ними експериментувати; роботи включають велику кількість деталей; у малюнках використовуються незвичні композиції, оригінальність у виборі сюжету, конструкція та колір індивідуальні; має високі досягнення в художньої творчості, живописі.

Виявити образотворчо обдарованого учня допоможуть діагностичні методики та тести. Наприклад, «Тест здібностей до малювання Г. Кларка (CDAT)» та «Візуальний щоденник» Ірмгарда Зепфа [7; 8].

CDAT складається з чотирьох завдань, кожне з яких розраховано на 15 хвилин (єдине невеликим зауваження – можна використовувати лише м'який олівець (ВН)). Хід виконання завдань:

1. Намалуйте незвичний будинок, ніби Ви дивилися на нього, проходячи вулицею. Намагайтесь малювати якнайкраще.

2. Намалуйте людину, яка біжить дуже швидко. Намагайтесь малювати якнайкраще.

3. Намалуйте себе і своїх друзів, що грають у шкільному дворі. Намагайтесь малювати якнайкраще.

4. Зробіть фантастичний малюнок зі своєї уяви; малюйте те, що вам подобається. Зробіть якомога оригінальніший малюнок. Можна використовувати свій олівець.

Кожен завершений малюнок учителі за інструкцією оцінюють від 1 до 5 балів за визначеними критеріями: 1) сенсорними, 2) формальними, 3) експресивними, 4) технічними.

Валідність CDAT, як тесту образотворчих здібностей була доведена Г. Кларком у серії польових випробувань, коли CDAT був використаний серед учнів та студентів на заняттях у коледжах, середніх школах та літніх школах для художньо обдарованих учнів. Отримані дані дали результати нормального розподілу. Висновок доводить оригінальність гіпотези дослідження, що обдарованість – це нормально розподілена характеристика. Тест має проводитися в межах одного класу та одного віку, тоді його результати достовірно корелюються.

Наступним цікавим методом є «Візуальний щоденник». Учням пропонується вибрати зошит або просто сторінки паперу А4, де вони мають фіксувати свої візуальні враження протягом 14 днів. Щовечора потрібно відобразити свій настрій за день за допомогою будь-якої двомірної пластичної техніки: малюнок, живопис, колаж, використовуючи різні техніки перенесення на поверхню (текстури матеріалу рельєфу за допомогою натираючих рухів незагостреного олівця, змішана техніка і т.д. Дослідники дозволили «нищити» сторінки, якщо дитина того захоче з допомогою крапель розплавленого воску на поверхні або просто покриваючи її темною фарбою. Кожний щоденний запис повинен мати назву. Метод може бути адаптований автором, наприклад додано текст для вираження домінуючих настроїв за день.

Тест CDAT цікавий тим, що роботи дітей опрацьовувалися та оцінювалися не лише по одному малюнку. Можна визначити за малюнком настрої та якість робіт однієї дитини, визначити рівень та особливості прояву її обдарованості.

Як **висновок** зазначимо, для дітей, особливо обдарованих, важливою є підтримка дорослих. Образотворче обдарована дитина сприймає навколишній світ, як невід'ємну частину себе, а потім передає свої почуття за допомогою кольору, ліній, форм. Вона глибоко переживає разом із авторами творів та співіснує з героями книжок. Важливо підтримувати в дитини запал до творчості та розкриття свого потенціалу.

Література

1. Барановська І.Г., Чернятинська А.С., Похила С.С.. Інноваційні підходи розвитку творчої обдарованості дітей у позашкільних закладах освіти. *Освітологічний дискурс. № 3-4 (26-27) 2019 р. с. 206 – 219* URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/issue/view/29>

2. Волощук І. Не закопуймо таланти в землю: [Обдаровані діти] *Рідна школа*. 1998. № 1. С. 63-65.
3. Демченко О. П. До проблеми використання понять «обдарована дитина» і «дитяча обдарованість» у психолого-педагогічному дискурсі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Випуск 51. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. С.137-143.
4. Лейтес Н.С. Психология одаренности детей и подростков М.: Издательский центр «Академия», 1996. 416 с.
5. Степанов О.М. Психологічна енциклопедія. К.: Академвидав, 2006. 424 с.
6. Чудновський В.Е., Юркевич В.С. Обдарованість – це унікальність кожної особистості. *Обдарована дитина*. 2005. № 2. С. 2-8.
7. Clark G. Teaching talented art students : principles and practices. *Teachers College*, Columbia University, 2004.
8. Karpati A. Visual Diary – A Project to Test the Symbolisation Abilities of Adolescents /Andrea Karpati // InSEA European Regional Conference, Heidelberg, June 2007 URL: http://edutech.elte.hu/karpati/content/download/publikacio/KONFERENCIA/2008_InSEA_Heidelberg/Visual%20Diary%20Project_InSEA%20Conf%20Heidelberg.pdf

О. Картавова, Б. Радчук,
здобувачі ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І. Барановська

РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми. Наш український народ відомий на весь світ своїми мелодійними піснями, гармоніями та голосами. Від Карпат до Полісся та Слобожанщини багата українська земля на музичні таланти. Переглядаючи матеріали престижних телевізійних конкурсів («Голос діти»), міжнародних фестивалів, розумієш наскільки гарні та унікальні голоси талановитих українських дітей. Вчасно помітити, розвинути, підтримати музично-обдарованих дітей завдання кожного вчителя.

Аналіз наукової літератури показав, що багато досліджень присвячено проблемі розвитку музичних здібностей учнів (Б. Асаф'єв, І. Барановська, В. Верховинець, Н. Ветлугіна, Д. Кабалевський, М. Леонтович, Л. Масол, Н. Мозгальова, Є. Печерська, О. Ростовський, Б. Теплов, Л. Хлебнікова, А. Щербо та інші. Вчені вивчали різні аспекти музичного навчання та виховання, розвитку музичних здібностей: їх природу, компоненти, показники, умови, методи, прийоми, тощо. Відомі педагоги-музиканти Л. Баренбойм, Д. Зариня, О. Щолокова присвятили низку своїх праць питанню виявленню